

MEDDELELSER OG OVERSIGTER

DEN STATSVIDENSKABELIGE EKSAMENS 100 ÅRS JUBILÆUM.

Torsdag den 14. oktober 1948, kl. 16, afholdt Københavns Universitet en festlighed i anledning af 100 året for den statsvidenskabelige eksamens oprettelse. Jubilæumsdagen var egentlig den 29. juli, idet den kongelige anordning udsendtes på denne dato i 1848. Da selve jubilæumsdagen således faldt midt i universitetsferien, havde man imidlertid valgt at udskyde højtideligholdelsen. Som et synligt tegn på studiets fremgang i de første 100 år efter eksamens indførelse havde en talrig skare af statsvidenskabelige kandidater og studenter på det nærmeste fyldt festsalen.

Efter Carl Niensens festlige opus 5, fremført af Breuning-Bache Kvartetten, overbragte universitetets rektor, professor, dr. theol. *J. Nørregård* universitetets lykønskning i følgende ord:

Paa Universitetets Vegne byder jeg Dem alle velkomne til denne Fest til Minde om Indførelsen af den statsvidenskabelige Eksamen for 100 Aar siden.

En og anden kunde maaske falde paa at spørge, om det er noget væsentligt, vi holder Fest for. Er det ikke det videnskabelige Arbejde, selve Studiet, der er det vigtige?

Er Eksamen andet end et maaske nødvendigt Onde?

For adskillige er Eksamen maaske, naar det kommer til Stykket, mest af alt en ubehagelig Erindring.

Alligevel! Indførelsen af en ny Eksamen betyder normalt en Fæstnelse af et nyt videnskabeligt Omraade, Imødekommelsen af et praktisk Behov og en Understregning af Nødvendigheden af en virkelig tilbundsgaaende Viden, uafviselig baade for dem, der driver Videnskab, og for dem, der gaar ind i praktisk Arbejde. Saadan er det gaaet Gang paa Gang ved Universitetet.

100-Aarsdagen er virkelig en Mærkedag i den danske nationaløkonomiske Videnskabs Historie. Dens Nødvendighed blev slaet fast. Siden da er den kommet til at staa stadig fastere. Dens Omraade er i høj Grad blevet udvidet, og den har her ved vort Universitet været drevet af en Række betydelige Forskere, af hvilke adskillige er blevet kendt ogsaa udenfor Landets Grænser.

Ikke mindst i vor Tid er det en bydende Nødvendighed, at der er Fasthed over det statsvidenskabelige Studium. Al Løshed maa vige for virkelig Viden, og den bedste Uddannelse er ikke for god.

For et stabilt Samfund er det nødvendigt, at de økonomiske Kræfter harmoniseres, saa de virker sammen, saa det mindst mulige gaar til Spilde, at den ene Del af Befolkningen ikke udnyttes som Middel for den anden. Derfor er der i det moderne Samfund stor Brug for nationaløkonomisk Viden og for den skarpeste Tækning paa dette Omraade, og Nationaløkonomien har den begunstigede Stilling — og det dermed følgende Ansvar — midt imellem eller over de interesserede

Parter at gøre sin Indsats for Koordineringen af tilsyneladende modstridende Kræfter, saa at Kampen for Tilværelsen forvandles til Samling om fælles store Opgaver.

Paa Universitetets Vegne bringer jeg i Dag en Tak for det, der paa dette Omraade er ydet, og føjer hertil Ønsket om, at den Videnskab, der i Dag er Midtpunktet for vor Fest, ogsaa i den Tid, der ligger foran os, maa kunne give vigtige Bidrag til at stabilisere vort Samfund og hjælpe det igennem Kriser.

Efter Rektors tale sang Studenter Sangforeningen: Som løv på linde, og derefter holdt de statsvidenskabelige fakultetslæreres nestor, professor *Axel Nielsen* følgende foredrag:

Ved denne Lejlighed, hvor vi skal mindes, at der i Aar for 100 Aar siden indrettedes en statsvidenskabelig Examen ved Københavns Universitet, er det naturligt at fremdrage nogle af de Momenter, der førte til Examens Indrettelse, og vise, hvad Hensigten var.

Indrettelsen af den statsvidenskabelige Examen i 1848 var ikke en Idé, der pludselig slog ned og tændte. Den har ej heller, hvad man kunde være tilbøjelig til at mene, noget at gøre med øvrige Begivenheder i dette Aar — den har en meget lang Forhistorie, der nok saa meget ligger i Sorø som i København. Heri ligger, at jeg kun i dette Foredrag kan fremdrage nogle spredte Enkeltheder¹⁾.

Da Kr. IV 1623 opretter et Ridderakademi i Sorø, var Hensigten hermed at uddanne overordnede Embedsmænd, der kunde tjene den moderne, centraliserede Stat. Da det var Adelen, der sædvanlig indehavde de højere Statsposter, blev Akademiet naturligt et Ridderakademi, hvor Eleverne foruden Ridning, Fægtning og andre Idrætter, som anstod sig en ung Adelsmand, ogsaa lærte Historie og Politik.

Akademiet havde kun en kort Levetid. Et af de Momenter, der havde spillet ind ved dets Oprettelse, var at man herved mente at kunne hindre Adelige Ynglinges Udenlandsrejser, hvorved Penge gik ud af Landet. Dette lykkedes det dog ikke at forhindre, og efter 40 Aars Forløb ophævedes Ridderakademiet for denne Gang.

Politik eller, som vi vilde sige, Statslære doceredes saaledes i Sorø i disse Aar. Derimod er det meget tvivlsomt, om dette Fag lærtes ved Universitetet i København, idet Universitetet da og længe endnu var en Skole for Uddannelse af Præster. Saavidt man kan skønne af den meget beskedne Litteratur, der er os overleveret fra det 17. Aarh., stod imidlertid Studiet af Politik ganske i Klassikernes Tegn. Som Ortodoxien herskede i Kirken, beherskedes Statslæren ganske af græske og romerske Forfattere, i første Række naturligvis af Aristoteles Politik. Man læste disse Forfattere, gengav deres Anskuelse, om selvstændige Synspunkter var der ikke Tale.

Imidlertid gik i Udlandet Videnskaben nye Veje, og den Retning, der sædvanligvis kaldes Oplysningsfilosofien, brød sejrrigt frem. Den nøjedes ikke med overleverede Synspunkter, den saa, at man selv maatte gøre sine Iagttagelser og bygge en Videnskab op. Naturligvis var Oplysningstiden ikke Aristoteles gunstig, men man kan ikke nægte, at Oplysningstiden overtog mere fra Aristoteles end den synes selv at have vidst af. Ikke mindst ses dette indenfor Statslæren.

Den klassiske Inddeling af den praktiske Filosofi var jo Etik, Politik og Øko-

¹⁾ En udførligere Fremstilling gives i Axel Nielsen: Det statsvidenskabelige Studium i Danmark før 1848. Gyldendalske Boghandel 1848. (146 Sider).

nomi. Aristoteles gav Eftertiden en Etik og en Politik, medens den Økonomik, der gik under Aristoteles Navn, almindelig ansaas for uægte. Imidlertid finder man i Aristoteles Politik 1ste Bog saa meget om Økonomien, om Husholdningslæren, at man paa dette Grundlag kunde danne sig et Skøn over, hvorledes Økonomien var at opfatte.

Efter Aristoteles dannede Mennesket ud fra Samfundsdriften Familier, flere Familier Byer, flere Byer Stater. Derfor bliver Økonomien Læren om Familier eller, om man vil, Familiefaderen, og Politiken Læren om Staten; da nu efter Oplysningstiden Formaalet med Staten er Lyksaligheden — d. v. s. man overtager ubeset Statsformaalet fra Aristoteles — maa Staten ogsaa hjælpe til, at den enkelte kan leve saa meget bedre, saa meget sikrere end, hvis Staten ikke var til. Staten maa derfor ogsaa interessere sig for Produktionen af Goder, søge at hjælpe Landbrug, Haandværk o. s. v., kort sagt hele Næringslivet frem til Gavn for sine Indbyggere saavel som sig selv. Jo større Indsigt i de Naturlove, der gælder indenfor Erhvervene, desto mere vil Produktionen ogsaa kunne voxe — Staten skal m. a. O. tage sig af de private Borgeres Økonomi og hjælpe den frem. Man faar en økonomisk Videnskab, forskellig fra vor, idet den i første Række er en Privat-Økonomi, som Aristoteles opfattede Økonomik. Ud fra denne Opfattelse maatte man som Økonom interessere sig for Naturhistorie, Fysik, Matematik o. s. v.; hele den økonomiske Litteratur, som i det 18. Aarh. kommer frem herhjemme, er præget heraf. Hvorledes da med Samfundsøkonomien? At Fyrsten i Bestyrelsen af de Godser, der var henlagt til hans Underhold, ogsaa maatte have Interesse for disses Økonomi, siger sig selv; som Tiden gaar og Pengeøkonomien mere og mere udvikler sig, ser man, hvorledes Staten ogsaa faar større og større Interesse i de enkelte Borgeres Næringsdrift, idet den alene muliggør Opkrævningen af Skatter. Grundlaget for Staten bliver Økonomien, den største Produktion.

Skelettet i det 18. Aarh. økonomiske Litteratur minder saaledes stærkt om det, Aristoteles arbejdede med, men man overtager ogsaa adskillige Læresætninger, som f. Ex. at Pengene skal cirkulere og ikke samles op.

Man kan saaledes bedst karakterisere det 18. Aarh.s Statslære derhen, at Staten havde til Opgave, ikke alene at sige, hvad der var Ret, men ogsaa, hvad der var nyttigt. At der var Love i Naturvidenskaben, havde Opdagelserne i det 16. og følgende Aarhundrede vist, og at der var Love for, hvad der var Ret i Staten og mellem Staterne, viste Naturretten — nu er man ogsaa overbevist om, at der indenfor Økonomien hersker Love — ti, som en Examenskandidat i 1770 hos Andreas Schytte i Sorø siger: Alting maa rette sig efter Love endog Gud selv, der igen har foreskrevet Naturens Love.

Oplysningsfilosofiens Syn paa Staten og Økonomien maatte ganske naturligt gøre, at Staten maatte interessere sig for, at de Embedsmænd, der saaledes skulde ophjælpe Erhvervslivet og administrere Staternes Indtægter og Udgifter, fik en Uddannelse i Økonomi og Kameralvidenskab.

Tanken om at oprette et Ridderakademi til Uddannelse af administrative Embedsmænd var stadig levende. 1691 fik man et saadant oprettet i København, men allerede 1710 ophørte det. Omkring Midten af det 18. Aarhundrede var Sorø Stiftelsen igen økonomisk kommet paa Fode og 1747 oprettedes der her det nye Ridderakademi med Holbergs Støtte. Her fandt det politiske Studium og det økonomiske Studium nu i mange Aar Ly. Her docerede 1751—60 Jens Schelderup Sneedorft, der har indskrevet sit Navn i det danske Sprogs Historie, Statsvidenskab for at blive efterfulgt af Andreas Schytte, der var Pro-

fessor indtil sin Død i 1777. Selvom der ved dette Akademi var aabnet Adgang for visse Borgerlige foruden Adelige, og selvom Akademiets Examinere blev lige-stillet med Universitetets, besøgte Akademiet kun i ringe Omfang. Da de to sidste Elever 1794 forlod Akademiet, havde der i de forløbne 47 Aar kun været 163 Elever, deraf i Aarene 1770—93 kun 43.

Med et saa ringe Antal Elever blev der god Tid for Professorerne til at skrive; Sneedorff fik dog kun skrevet 1 Bind af et planlagt Værk paa 5 Bd., medens Schytte fik skrevet 5 Bind af Statens indvortes Regering, men manglede endnu ved sin Død at skrive 7 Bd. heraf; af Staternes udvortes Regering, der var planlagt at skulle omfatte 10 Bind, fik han skrevet 2 Bd., men havde endnu ved sin Død ikke faaet paabegyndt et Værk om Statistik, der skulde være paa en Snes Bind. Maalt i Forhold til, hvad Schytte havde planlagt, var Antallet af Bøger, han fik udgivet, kun lidt; og dog var det 7 Bind, der saa Lyset. Hertil kom, at han læste for Akademisterne, der overvejende var Adelige, og det skal, efter hvad man sagde, være sket »med saadan Galanteri og Opmærksomhed, at man troede, at det var en Kammerjunker, der holdt Forelæsninger for Kammerherrer«.

Nogen særlig kameralistisk eller økonomisk Examen holdtes der dog ikke i Sorø.

Den Interesse, der viste sig for Statsvidenskaberne ved Genoprettelsen af Sorø Akademi 1747, maatte selvsagt ogsaa sætte sig Spor i København. Bekendt er det, at der paa Kongens Fødselsdag 1755 udgik en Indbydelse til at udarbejde Afhandlinger over økonomiske Emner, der da skulde trykkes uden Censur paa det Offentliges Bekostning; »Danmarks-Norges Økonomiske Magazin« kom til Verden og udgaves i de følgende 8 Aar med 1 Bd. pr. Aar under Redaktion af Erik Pontoppidan, der hidtil havde været Biskop i Bergen, men nu var udnævnt til Prokansler ved Universitetet. Han tager strax til Orde for, at der skulde oprettes en Lærestol i Økonomi, og hertil slutter Kansleren J. L. Holstein sig. Økonomi forstaaes her som langt op i Aarene som den Aristoteliske Økonomik. Gang paa Gang urgerer Pontoppidan herpaa, og særlig fremhæver han, hvor nødvendigt det er for Teologer, der bliver Præster paa Landet, at kende noget til Landbrug — man mindes uvilkaarlig Holbergs Sentens i Moralske Tanker: Hvis Agerdyrknings Kundskab blev til et akademisk Studium, vilde i mine Tanker de 9 Musæ ingen Fortrydelse bære herover.

1762 førtes Pontoppidans Plan igennem, idet Ole Stockfleth Pihl udnævntes til Professor, men foreløbig uden Gage, da ingen saadan var ledig; det kan ikke undre, at Pihl, der var Nordmand, under disse Forhold søgte til Norge, hvor han udnævntes til Sorenskriver 1764. Man havde ventet sig meget af Martin Hübner, idet han, der ikke var Magister, i Følge akademisk Skik ved sin Tiltrædelse af sit Professorat maatte forsvare en Afhandling pro cathedra. Han havde som Emne valgt: Det offentlige Indtægter, men trods Henvendelse fra Studenterne læste han aldrig i de 30 Aar, han var Professor, over Økonomi eller Kameralvidenskab.

Imidlertid var der ved Naturaliekabinetet paa Charlottenborg ansat en Professor i Økonomi, der i dette Tilfælde vel maa siges at have været Professor i Botanik. Da Struensee kom til Magten, søgte han at forenkle Statsadministrationen, og Hübner og Oeder fik da Ordre til at undersøge, hvorledes Naturaliekabinetet kunde forenes med Universitetet og de to Professorer ved Kabinetet overføres til Universitetet. Hübner og Oeder foreslog, at det filosofiske Fakultet foreløbig udvidedes med to Professorer, men naar Professoren i orientalske

Sprog gik af, kunde dette Professorat nedlægges, og Forpligtelsen til at læse over disse Sprog gaa over til en Teolog; ligeledes kunde Professoratet i Græsk ved Vacance nedlægges, og Professoren i Latin læse herover. Foreløbig ansattes Professor i Økonomi, I. C. Fabricius, ved Universitetet, men drog snart efter til Kiel, da han ikke kunde leve af Gagen her i Landet.

Samtidig hermed havde Struensee fattet den Plan, at Universitetet skulde reformeres, og kaldte i den Anledning Biskop Gunnerus herved fra Trondhjem. Denne foreslog, at det filosofiske Fakultet skulde deles i 5 Klasser, hvoraf den 2den skulde hedde den »moralsk-politiske Klasse«; heri skulde der være 2 Professorer, hvoraf den ene i Oekonomi, Politik, Cameral- og Finansvidenskab, Struensees Fald kort efter bragte dog ikke denne Plan til Udførelse.

1785—88 læste Eggers over Økonomi og Kameralvidenskab, naar der var nogle Tilhørere; bemærkelsesværdigt nok er det efter Anbefaling af Kommercekollegiet, disse Forelæsninger finder Sted.

Man vil have set, hvorledes der lejlighedsvis ved Universitetet læstes over Økonomi og Kameralvidenskaben, men i faste Former drives Studiet ikke. Dette havde 1785 den teologiske Professor Jansson, der i 1786 blev Prokansler for Universitetet, Øje for, idet han siger, at der gives adskillige Embeder, til hvis værdige Forvaltning ingen som blot Jurist kan formodes at have den fornødne Duelighed; disse er alle de, der sorterer under Fattigvæsenet og Landets Økonomi. Han foreslaar derfor en Examen i Naturkyndighed, Dele af Matematik, Økonomi og Kameralvidenskab for alle, der attraa saadanne Embeder.

Det er mig bekendt første Gang en særlig økonomisk Examen kommer paa Tale, men der kom intet ud heraf; det eneste, der skete, var, at der 1788 indførtes Statistik ved juridisk Examen. Undervisningen i dette Fag henlagdes til Professoren i Historie, fra 1810 til Historikeren Laurids Engelstoft.

Mærkelig er det at se, hvorledes Begtrup 1801 ansattes som extraordinær Professor i Landøkonomi. Det er imidlertid ikke studerende i Statsvidenskab, man vil uddanne, nej, Motivering er, at Faget er af Vigtighed for gejstlige og verdslige Embedsmænd, der vil ansættes paa Landet, idet de ikke alene herved kunde gavne dem selv, men endog give Anledning til en forbedret Agerdyrkning i den Egn, hvori de kommer — den kendte rationalistiske Tankegang. Om trent samtidig var det Classenske Fideicommis begyndt paa sit Agerdyrkningsinstitut, der 1807 flyttedes til København. Her var den kendte Forfatter af Skuespillet Gulddaasen, Chr. Olufsen, blevet ansat som Professor i Statistik, og han kom nu ganske til at stille Begtrup i Skygge.

Tanken om en statsvidenskabelig Examen kom igen frem i disse Aar, da man diskuterede Oprettelsen af et Universitet i Norge. Af de mange Planer gik en ud paa, at Økonomi- og Kameralvidenskaber skulde omfatte en særlig Afdeling indenfor det filosofiske Fakultet; naa, det skete ikke, men der ansattes dog en særlig Professor i Botanik og »de statsøkonomiske Statsvidenskaber«.

Dette maatte ogsaa øve Indflydelse her i København. 1815 bliver Olufsen ordinær Professor i Statsøkonomi — man lægger Mærke til, at man nu ikke mere bruger Økonomi- og Cameralvidenskab, men det mere moderne Statsøkonomi. Det er i Virkeligheden den første Nationaløkonom, vi har, og store Forventninger knyttedes der til ham. Han var »af Naturen begavet med de Talenter, som ere særdeles gunstige for videnskabelige og vanskelige Genstandes lyse Beskrivelse og Bedømmelse«. Samtidig paalægges det Universitetets Direktion — en Institution, der var oprettet 1805 med direkte Referat til Kongen — at fremkomme med Forslag om Indrettelse af en statsøkonomisk Examen, der tillige skulde

omfatte Naturhistorie; naar Kongen tilføjer dette, skyldes det sikkert det Molkteske Naturaliekabinet, for hvilket Universitetets Direktion særlig aflagde Beretning.

Begtrup blev lige til sin Død i 1841 ved at være extraordinær Professor i Landøkonomi, idet aabenbart ingen, hverken Konsistorium eller Direktionen interesserede sig for ham. Det var undertiden ogsaa meget specielle Spørgsmaal, han læste over, som f. Ex. hvad man skulde iagttage, naar man besaa en Jordlod, før man købte den. Det er som om den nyere Opfattelse af, hvad der er Økonomi, nu sætter ind her i Landet, og som vi strax skal se, kæmper med den gamle Opfattelse, som Oplysningsfilosofien havde lagt til Grund. Det er mindre den engelske Økonomi, der bliver mere kendt, end den franske; betegnende er det, at, medens Say's *Traité* allerede oversættes 1818, oversættes Ricardos *Principles* først 1839.

Imidlertid overvejede Universitetets Direktion Indrettelsen af en statsvidenskabelig Examen. Direktionens Medlemmer udtalte sig, Ove Malling, Biskop Mynster og Laurids Engelstoft, men nogen Indstilling om en Examens Indrettelse ses dog ikke at være sket; sandsynligvis er det Landbrugskrisen og dermed de vanskelige økonomiske Forhold, der kom fra 1818, der gjorde, at Planerne henlagdes.

Imidlertid læste Engelstoft over Statistisk for Jurister, Begtrup over Landøkonomi og Olufsen over Statsøkonomi; men Olufsens Virke var kun kortvarigt. 1818 blev han angrebet af en hæftig Sygdom, der gjorde ham lam i den ene Side, og 1827 døde han.

Under disse Forhold var det, at C. N. David, der havde taget Doktorgraden i Göttingen paa en Afhandling om den danske Stats Indkomster i den sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede, i 1824 søgte om at maatte holde Forelæsninger som Privatdocent. Dette nægtes ham, da han ikke var Magister, men han søger da Kancelliet om at maatte holde offentlige Forlæsninger uden for Universitetet, og denne Tilladelse opnaar han. Man bemærker iøvrigt, at medens Universitetet ikke anerkender Davids tyske Doktorgrad og derfor konsekvent kalder ham Kandidat, titulerer Kancelliet ham ligesaa konsekvent Doktor.

1826 søger David igen, denne Gang om at blive Lektor i Statsøkonomi ved Universitetet. Dette afslaaes, men man tillader ham at disputere for Doktorgraden uden forinden at have taget Magistergraden, en Tilladelse, han dog ikke benyttede sig af.

Bag om alt dette laa imidlertid tillige en anden Betragtning; Professorerne skulde aflægge Ed paa den ausburgske Konfession, kunde man saa tillade en Jøde at optræde som Lektor ved Universitetet?

Der var ingen Tvivl om, at David, der i disse Aar udfoldede en betydelig Virksomhed som statsøkonomisk Forfatter, var den mest fremtrædende indenfor denne Videnskabsgren. Universitetet kunde derfor vanskelig komme uden om ham, de Olufsen i 1827 døde. Det ledige Professorat søgtes af Begtrup, der stadig var extraordinarius i Landøkonomi, men hverken Konsistorium eller Universitetets Direktion interesserede sig for ham. David kunde man ej heller tage, da han var Jøde, men 1830 blev han dog Professor i Statsøkonomi, efter at han dette Aar havde ladet sig døbe. Universitetets Direktion siger, at det skyldtes økonomiske Hensyn, at Olufsens Professorat havde staaet ledigt i 3 Aar; nu var imidlertid den teologiske Professor Hornemann død, hvorfor Direktionen mente, at det af Universitetets Midler var muligt at lønne David med de 800 Rd., der var sædvanlig for extraordinære Professorer. Tilbage stod nu Indrettelsen af en statsvidenskabelig Examen. 1833 fik Universitetets Direktion da Paalæg om

at fremkomme med Forslag om en Kommissions Nedsættelse, og i November nedsattes en saadan, bestaaende af de to Brødre Ørsted, 3 Embedsmænd fra Kollegierne, Jonas Collin fra Rentekammeret, Johnsen fra Statsgælden, Garlieb fra Kommercekollegiet samt to Professorer, Juristen Schlegel og Botanikeren Hornemann; disse 2 sidste døde dog, før Betænkningen afgaves 1841..

Man vil se, at Kommissionen var ejendommelig, maaske mindre ved, at den sad i 8 Aar, det er jo oplevet baade før og senere, selvom man skulde have troet, at en saadan Sag kunde være afgjort paa kortere Tid. Langt mere ejendommelig er Kommissionen ved, at Kongen strøg baade Engelstofts og Davids Navne, da Universitetets Direktion forelagde sin Indstilling. Engelstofft ansaas for radikal, idet han havde været med i Redaktionen af Maanedsskrift for Litteratur, og endnu værre var det med David, der i 1831—32 havde forfattet Artikler om de preussiske Provinsialstænder og lignende delikate Emner, ja, tilmed været Redaktør af Fædrelandet. Hans Virke ved Universitetet blev da ogsaa kortvarigt; 1834 suspenderes han fra sit Professorat og selvom Højesteret frikendte ham i den Sag, der var anlagt mod ham for Overtrædelse af Trykkefrihedsforordningen, blev han dog i Marts 1836 afskediget fra sit Embede, dog med sin fulde Løn paa 800 Rd. i Pension.

Dette kom til at præge Kommissionens Arbejde. De to Mænd, der repræsenterede den nye Opfattelse af Samfundsøkonomien, der ikke hæftede sig ved bestemte Stoffer, men ved Bytteøkonomien, blev udelukkede, og Kommissionens Medlemmer bekendte sig alle til det gamle kameralistiske Synspunkt, der betragtede Økonomien som Maaden, hvorpaa Goderne i Samfundet produceres. Fornuftigst var de to Professorer; Schlegel udtaler, at Statsøkonomien nu ved Adam Smith er blevet bragt i faste Grundsætninger, Hornemann, der var Botaniker, siger aabent, at han ikke forstod sig paa Økonomi, men hvad nyttede det — de døde begge, før Kommissionen afsluttede sit Arbejde.

Kun faa Møder holdt Kommissionen. Sagen cirkulerede og cirkulerede, og man ser, hvad de enkelte Medlemmer mente om Sagen. De var ganske vist alle enige om, at den statsvidenskabelige Examen skulde tilpasses efter Administrationens Krav, men skulde den være en selvstændig Examen paa lige Fod med de andre Embedsexaminer eller skulde der gaa en anden Embedsexamen forud? Kraftigst gik Jonas Collin ind for, at man skulde have taget juridisk Embedsexamen; skulde den statsvidenskabelige Examen være en selvstændig Examen, vilde man tillægge den for stor Betydning; den vilde let forskrue Hovederne paa dem, der underkastede sig den, og den vilde let kunne blive »en Bagdør for fornemme og uforfornemme Styrere til at liste sig ind i en højere Embedskarriere«. Der var ej heller efter hans Mening nogen Anledning til at have en Professor i Statsøkonomi; men havde udmærkede Lærebøger, som Kandidaterne kunde læse selv, og saa kunde Examen aflægges for en Kommission paa samme Maade som Tilfældet var med Forstexamen.

Dette, at man forinden skulde have bestaaet juridisk Examen for at kunne opnaa de højere administrative Statsembeder, blev Kommissionsflertallets Synspunkt; herimod kæmpede særlig H. C. Ørsted, der vilde have, at polytekniske Kandidater helt skulde sidestilles med Jurister; han kæmpede med en saadan Iver, at Collin kunde sige, at man maatte tro, at Kommissariatet var blevet til paa Polyteknisk Lærestalt; og ikke uden Grund, idet det i selve Kommissariatet hed, at det vilde være til Gavn for Staten, at der gaves unge Mænd Opmuntring til at erhverve sig Indsigt ikke blot i fysiske og matematiske Videnskaber og disses talrige Anvendelse, men ogsaa i Statsvidenskaben. De to Brødre Ørsted

holdt da ogsaa paa, at juridisk og polyteknisk Examen skulde jævnstilles. Men naar Kommissoriets Ord om de fysiske og de matematiske Videnskaber skulde overholdes, betød det f. Ex. for Juristen, at han skulde læse Botanik, Naturhistorie, Matematik, Mekanik o. s. fr., medens Polyteknikerne skulde have Jura, særlig de forskellige Grene af Statsretten.

Mange ejendommelige Synspunkter kom frem under Kommissionsforhandlingerne; de fleste Medlemmer mente, at kun om en Jurist havde taget den statsvidenskabelige Examen kunde han blive Amtmand, nogle gik videre og vilde stille det samme Krav til Højesteretsdommere og Magistraten i København. Et Kommissionsmedlem vilde, at kun om man havde bestaaet polyteknisk og statsvidenskabelig Examen skulde man kunne blive Toldinspektør i de større Stæder eller Postmester i disse; han motiverer dette sidste med, at hurtige og sikre Dagvogne, Deligencer og muligt snart ogsaa Dampvogne paa Landevejene stiller større og større Krav om hurtig og sikker Befordring; havde man da faaet bygget Jernbaner her i Kongeriget, vilde disse sikkert ogsaa være iaget med.

Kommissionens Betænkning var ikke let at bygge en Indstilling til Kongen paa. Universitetets Direktion, hvoraf Laurids Engelstoft nu efter Fr. VI's Død igen var blevet et virksomt Medlem, hævdede, at man ligesaavel som polytekniske Kandidater kunde give Folk, der havde gennemgaaet den militære Højskole, Adgang, man hævdede iøvrigt, at det var filosofiske, historiske og humanistiske Kundskaber, og ikke tekniske og matematiske, der maatte give Fordannelsen for Statsvidenskabens Studium. Ej heller burde man gøre det til Betingelse for den statsvidenskabelige Examen, at man forinden havde bestaaet en anden Embedsexamen. Det er det nye Syn paa Statsøkonomien, som iøvrigt efter Engelstofts Mening hellerede burde kaldes Nationaløkonomien, som Direktionen, og i første Række Engelstoft, gør sig til Talsmand for. Det er ogsaa Engelstoft, der stærkt hævder, at der burde være en særlig statsvidenskabelig Examen ligestillet med andre Embedsexamener, idet der dog samtidig skulde aflægges Prøve i enkelte juridiske Fag som Statsret og Statsforvaltningsret.

Imidlertid læstes der paa Universitetet ikke over Statsøkonomi siden Davids Afsked. I 1839 meldte Bergsøe sig og anmodede om at læse som Privatdocent. Han havde indleveret en Afhandling for Magistergraden, der foreløbig var antaget under Forudsætning af, at han oversatte den til Latin. Bergsøe undskyldte sig med, at de døde Sprog manglede en Mængde Ord til at oversætte Nutidens Idéer. Efter Udgivelsen af sin Bog om Kreditforeninger i 1839 fik han dog af Kongen Lov at læse, hvad der kaldte David frem. Han tilbød at gøre Nytte for de 800 Rd., han stadig oppebar, men Kongen resolverede, at dette skulde stilles i Bero, indtil Sagen om statsvidenskabelig Examen var afgjort.

Man skulde have troet, at Sagen om statsvidenskabelig Examen nu vilde have faaet en let Gang, men da Universitetsdirektionen 1842 forelægger Sagen, bestemmer Kongen, at man først skulde indhente en Udtalelse fra tyske Kancelli. Først 1844 svarer dette, idet det udtaler, at det allerede havde været inde paa Tanken og meget gerne saa, at man i Hertugdømmerne fik en særlig statsvidenskabelig Examen, blot fandt Kancelliet ikke Navnet heldigt, det foretrak: Prøve for tilkommende administrative Embedsmænd.

Saa skulde man tro, at Sagen var i Orden, men nu kom Spørgsmaalet om Sorø i Vejen. Her var der igen i 1827 oprettet et Akademi, der dog kun havde Ret til at afholde 2den Examen; blandt Lektorerne har var den mest kendte Inge-mann. Som Stiftelsens Midler imidlertid voxede, som Følge af den bedre Landbrugskonjunktur, opstod Spørgsmaalet om en Udbygning af Akademiets.

Imidlertid var der oprettet Realskoler i Landet og Tanken kom frem i 1830'erne, at der passende kunde oprettes en Realhøjskole i Sorø, og i 1838 havde Grundtvig udgivet sin kendte Bog »Skolen for Livet og Akademiet i Sorø«, hvori han slog til Lyd for en Højskole. Planerne var mange — nogle vilde ogsaa have det gamle Akademi genoprettet. Grundtvig havde i Dronning Karoline Amalie en sikker Støtte. 1845 faar Universitetsdirektionen da Ordre til at udarbejde Planer om en højere Læreanstalt for Realvidenskaberne i Sorø; den skulde meddele saadanne Kundskaber, der maatte anses for ønskelige og gavnlige i betydelige borgerlige Stillinger indenfor Landbrug, Industri og Handel; man tænkte ogsaa paa Folk, der kom til at sidde i Amdraad, Stænder etc., men den skulde ogsaa meddele Undervisning i saadanne Fag, der udkræves til administrative Embeder. Naturligvis skulde ved en saadan Realhøjskole Studenterexamen ikke kræves. Her skulde der bl. a. læses Statsøkonomi og Finansvæsen, Bankvæsen og Handel, Landbrug og andre Næringsveje o. s. v.

I Marts 1847 fremlagde Universitetsdirektionen da Planen. Men samtidig slog Flertallet af Direktionen paa, at skulde der drives et videnskabeligt statsvidenskabeligt Studium, maatte det være i København. Molbech i Sorø mente, at den kameralistiske Examen burde tages i Sorø, og ogsaa fra anden og mere indflydelsesrig Side arbejdedes der i samme Retning. I November 1847 resolverede da Kongen, at de statsvidenskabelige Studier og Examen i disse Fag skulde indføres ved Akademiets Organisation, saaledes at om end ikke Examen afholdtes her, som Reskriptet af 1845 havde antydnet, Studierne i Sorø skulde komme de studerende tilgode, naar de aflagde den statsøkonomiske Embedsexamen i København.

Man var altsaa kommet saa langt, at den statsvidenskabelige Examen skulde afholdes i København; i December 1847 fulgte en ny Instilling, der skulde forelægges Statsraadet 5. Januar 1848; den kom dog ikke for, og om Natten blev Kongen syg. Sagen blev da stillet i Bero. Da Fr. VII besteg Tronen, skulde Sagen tages op igen, og Referat af Sagen skulde for i Statsraad 25. Februar. Netop den Dag skulde imidlertid Kr. VIII føres bort, hvorfor Sagen igen blev udsat. Saa mente Kongen, at det hele kunde ordnes ved, at man henviste de Studerende til Selvstudium, men under alt dette traf Kongen 31. Marts 1848 den Beslutning, at Sagen om Sorø skulde stilles i Bero. Omtrent samtidig ophævedes Universitets-Direktionen, og Sagen henlagdes under det nyoprettede Kultusministerium. Det blev saaledes dette, der 29. Juli 1848 fik udvirket den kongelige Resolution, hvorefter det besluttedes at indrette en statsvidenskabelig Examen, samtidig med at der skulde ansættes 2 Professorer, en i Økonomi og en i Statistik, idet Bergsøe kort forinden havde naaet sine Ønskers Maal at blive Professor i Statsøkonomi. Den anden Professor i Nationaløkonomi blev C. N. David. Han vilde meget nødtigt, idet han, der ikke siden 1834 havde læst, nu mente, at han var kommet for langt bort fra de nationaløkonomiske Studier. Han havde siden 1840 interesseret sig for en Reform af Fængselsvæsenet og blev 1. Januar 1849 udnævnt til Overinspektør for det. Man fandt da paa den Udvej, at han fortsat kunde have sine 800 Rd. og ikke beklæde Embedet som Professor, men virke som Docent uden at deltage i andre Universitetsforretninger. Stiftsfysikus Kayser blev Professor i Statistik.

Spørger man nu om den statsvidenskabelige Examens Udformning, bærer den Præg af sin Forhistorie. Det var Jura'en, man ansaa nødvendig for den administrative Embedsmand, der gjorde, at Statsøkonomien nu fra det filosofiske Fakultet henlagdes til det juridiske, der samtidig skiftede Navn til det rets- og

statsvidenskabelige. Bemærkelsesværdigt er det ogsaa, at polytekniske Kandidater og Militære, der havde faaet Afgangsexamen fra den militære Højskole, fik Adgang til at tage den statsvidenskabelige Examen, selvom de ikke var Studenter, hvad der turde være første Gang i Universitetets Historie.

Næppe nogen Examens Indførelse ved Universitetet har voldt saa store Kvaler, som den statsvidenskabelige.

Tilgangen til den statsvidenskabelige Examen var ikke stor i det første halve Aarhundrede. Lige op til Aarhundredskiftet blev kun 2—4 Kandidater aarlig, 1875 overhovedet ingen. Der er virkelig noget berettiget i Historien om, hvorledes Aviserne bragte Meddelelser om afholdte Examener, der endnu i min Studentertid fortaltes i forskellig Skikkelse; efter Westergaards Gengivelse lød den saaledes: Statsvidenskabelig Examen. 1. Dag. 2 Kandidater indstillede sig. 1 Kandidat forlod Examen, 1 Kandidat bestod ikke. Hermed sluttede Examen.

Naar det statsvidenskabelige Studium havde saa ringe Tilgang, hang dette ogsaa sammen med, at der ikke var sikret den, der havde bestaaet Examen, Adgang til bestemte Embeder, ja, tilmed var Bekendtgørelsen herom formuleret saa uheldigt som muligt, idet den sagde, at statsvidenskabelige Kandidater skulde have Adgang til Embeder i og under Ministerierne, hvortil der krævedes Kendskab til Lov og Ret, uden at fuldstændig juridisk Examen var gjort til en Betingelse. Selvom en følgende Sætning bøder noget herpaa, maatte de lige anførte Ord opfattes derhen, at statsvidenskabelige Kandidater ikke var saa gode som juridiske.

Efter professor Axel Niensens foredrag bragte økonomidirektør *Holger Koed* universitetet de statsvidenskabelige kandidaters tak i følgende tale:

I en Kreds af Kunstnere berettede en af Deltagerne forleden om, hvordan han i sin Tid som Provinsstudent indfandt sig paa Universitetet for at paabegynde et Studium og gik op ad Trappen mod Indgangen, hvor Ørnen skuer mod det himmelske Lys. Han blev imidlertid saa beklemmt ved Stedets lukkede og højtidelige Udseende, at han vendte om og opgav sit Forsæt. »Jeg havde virkelig en Følelse af«, sagde han, »at Murene talte til mig med Skriftens Ord: Drag dine Sko af, thi det Sted, du staar paa, er helligt!« Han kom aldrig igen, men blev forøvrigt en fin Arkitekt og Direktør for Kunstakademiet.

Nu maa det indrømmes, at Universitetsbygningen arkitektonisk set med dens Præg af Højtid og tung Alvor ikke virker indbydende paa den unge og maaske lidt forsagte Provinsstudent. Men man kan heller ikke sige, at Universitetets Organisation mødte os just med et venligt og indbydende Smil, da min Generation for henvend 40 Aar siden forcerede dets lukkede Porte. Vi maatte stort set finde ud af alting selv. Vi følte os ligesom lidt til Besvær. Nu er alt dette jo helt anderledes.

Men var man først trængt gennem Udenværkerne, lærte man som statsvidenskabelig Student en Række hver for sig særprægede Universitetslærere at kende.

Der var den straalende og flimrende *L. V. Birck*, der indledede sin Værdilære med Ordene: »Erfaringen synes at have svigtet Mefistofeles, naar han som Betingelse for Besiddelsen af Faust's Sjæl udbryder: Dvæl, o skønne Øjeblik! Thi ingen har fattet Nuets Lykke saa intenst, at han ønsker at standse det flyvende Sekund. Fortidens Erindringer og Fremtidens Anelser gør sig selv nutidige, rivende os ud af den momentane Lykkestilstand, hvori vi kan befinde os.« Det var jo en kraftig Mundfuld, velegnet til at give en filosofisk anlagt Student Appetit paa

mere Nationaløkonomi. Birck var uden større Interesse for systematisk Undervisning. Det morede ham mere ganske ukonventionelt og paa lige Fod at diskutere Øjeblikkets økonomiske og politiske Problemer med Studenterne i et Fyrværkeri af inciterende Paradokser; han nød en rap Ripost, og han lærte sine Studenter at tænke selv — det mest værdifulde et Universitet kan give.

Harald Westergaard, den danske teoretiske Statistiks Fader, havde Verdensry inden for sit Fag. For os, der havde langt ringere matematiske Forudsætninger, var det vanskeligt at faa fuldt Udbytte af hans Forelæsninger. Uden Tanke paa sine Tilhøreres lave Stade sprang han i Reglen Mellemliddene i en matematisk Tankegang over med et: »Det ses nu let . . .«. Men saa var det netop svært — for os. Vi lærte derimod meget af ham ved Øvelserne paa statistisk Laboratorium, hvor vi kom ham paa nærmere Hold. Karakteristisk for dette elskelige Menneske var det, at han ved Opgavegennemgangen i det snævre Professoraflukke paa Laboratoriet kunde gøre opmærksom paa en Fejl eller Klodsethed i en Opgave med et hensynsfuldt »Man kunde jo ogsaa gøre det paa denne Maade!« Han fulgte med Interesse Kandidaternes videre Skæbne og var med sin sociale Indstilling navnlig en Støtte for dem, der paa en eller anden Maade var handicappede i Konkurrencen.

Med en vis Nysgerrighed og lidt bange Forventning imødesaa man den unge, fuldkæggede Professor *Axel Nielsen*, hvis Ry for grundig Lærdom var ilet forud for ham. Hans Interesser laa paa den økonomiske Histories Omraade; men Skæbnen vilde, at han kom til at grundlægge og arbejde med et saa aktuelt Fag som dansk Penge- og Bankpolitik. Paa dette Felt staa han nu som vor første Autoritet.

Den snusfornuftige Asket *Jens Warming* docerede Danmarks Statistik. Med uhyre Flid samlede han Stof, stort og smaat, til stadig tykkere Udgaver af sin saakaldte »store« Bog, et fortjensfuldt Arbejde, der dog ligesom hans øvrige Skrifter skæmmes af en Uformuenhed med Hensyn til sproglig Udtryksform, der til Tider tangerede det komiske. Han manglede tilsyneladende totalt Selvkritik. Maaske undervurderede vi ham noget; han havde i Virkeligheden en vis ufredig Kombinationsevne; men Warmings sproglige Forsyndelser gav os ikke blot et intellektuelt, men ogsaa et æstetisk Ubehag, og ærlig talt: Hvor kan man plukke Roser, hvor ingen Roser gror?

Historikeren *J. A. Fridericia* læste med stilfuld, lidt tør, akademisk Veltalenhed over politisk Historie.

De juridiske Fag læstes — dengang som nu — hos Manuduktører, og man stiftede først Bekendtskab med Professorerne ved Eksamensbordet.

Saaledes var Fakultetet for henved 40 Aar siden. Senere er yngre, dygtige Kræfter vokset frem, og alene den unge *Axel Nielsen* er tilbage af den Tids Lærere, nu som Fakultetets højt værdsatte Nestor. Jeg skal afstaa fra at give en tilsvarende Karakteristik af de Personer, der nu smykker vor Fakultets Lærestole. De er mine jævnaldrende Venner, og jeg skal spare dem for ved denne Lejlighed at maatte rødme over en Eulogi.

Jeg skal blot erindre om dem, der senere er traadt ind i Fakultetet, men nu er døde: Den grundige Landbrugshistoriker *Henrik Pedersen*, hvis ædle Personlighed er bevaret i Mindet hos alle, der kendte ham. Professor *Nybølle*, der videreførte Westergaards Arbejde inden for Statistikkens Teori, og som bl. a. med sine strenge Krav til præcis og eentydig Udtryksform i statistiske Arbejder gav sine Studenter en tiltrængt Lære. Og endelig den første Lektor i Driftsøkonomi *K. Enevold Sørensen*, der døde ung, netop som hans rige Evner begyndte at folde sig ud, men inden han havde naaet at indfri de store Forventninger, vi med Rette stillede til ham.

Jeg kan dog ikke forbigaa de Impulser, som *Bertil Ohlin* i de Aar, han var Professor ved Københavns Universitet, gav Studiet. Ikke blot glædedes man over den lette og charmerende Maade, han behandlede Stoffet paa, men han tilførte dansk Nationaløkonomi en nær Kontakt med den svenske nationaløkonomiske Skole og med amerikansk Nationaløkonomi, en Indsats, der har sat sig blivende Spor.

Som Ansigterne inden for Fakultetet har skiftet, saaledes har Nationaløkonomien i høj Grad skiftet Udseende, siden den for ca. 40 Aar siden doceredes med Conrad eller Philippowich som de grundlæggende Systemværker. Det er næsten, som om det ikke længere er den samme Videnskab. Denne voldsomme Udvikling i Nationaløkonomien er sikkert ikke uden Forbindelse med de store økonomiske Omvæltninger i den mellemliggende Tid: De to Verdenskrige og Verdenskriserne i Begyndelsen af Tyverne og Trediverne. Forholdene stillede Nationaløkonomerne over for nye Problemer — eller gamle Problemer i ny Belysning. Planmæssige Indgreb i det økonomiske Liv fra Statens Side blev nødvendige i hidtil uset Omfang, og de nærmere og fjernere Virkninger heraf maatte diskuteres. I kort Begreb kan Mellemligstiden maaske bedst karakteriseres som et Sammenbrud af den liberalistiske Økonomi. Mere end nogensinde blev Nationaløkonomien da en Videnskab i Vækst.

En Følge deraf er det, at statsvidenskabelig Eksamen ikke giver en afsluttet Uddannelse, der er tilstrækkelig i sig selv, men alene giver et *Grundlag*, der bør arbejdes videre paa, hvis Kandidaten vel at mærke vil holde sig paa Højde med de Krav, Arbejdet stiller til ham. For mit eget Vedkommende tør jeg i Beskedenhed hævde, at det meste af den Nationaløkonomi, jeg kan, har jeg lært *efter* Eksamen. Et vist Fond af positive Kundskaber er naturligvis nødvendigt, men Hovedsagen maa blive, at Kandidaten har lært at *tænke økonomisk*.

Men ogsaa Eksamens Form er ændret. Først i min Studentertid indførtes det, at Eksamen kunde tages i to Dele; tidligere skulde hele Stoffet præsteres paa een Gang. Hertil er senere kommet Udskillelsen af offentlig Ret fra 2. Del til en speciel Prøve, og den store Afhandling med selvstændig valgt Emne er tidsmæssigt udskilt fra det egentlige Eksamensstof. En vis Valgfrihed inden for de mange Politik-Fag er gennemført. Udviklingen er gaaet fra det at lære mangt om meget til at lære mere inden for noget færre Discipliner. Det er en Lykke, at Studiet samtidig har bevaret dets relativt frie Karakter; vi kender f. Eks. ikke noget, der svarer til Juristernes detaillerede »Overspringelseslister«.

Ved Universitetet i Aarhus er et nyt økonomisk Fakultet vokset op, ledet og præget af den initiativrige og udogmatiske *Jørgen Pedersen*.

Studiet kan i det hele ikke betegnes som noget Brødstudium; det giver ikke Eneret eller blot Fortrinsret til Embeder. Det er mit Indtryk, at de allerfleste vælger Studiet ud fra personlig Interesse for økonomiske eller sociale Spørgsmaal. Men Frafaldet under Studiet er stort. Det er en svær Eksamen, hvor Flid alene ikke gør det, og nogle lader vel den Sten ligge, der viser sig at være for tung for dem. For andre ligger Aarsagen vel i økonomiske Forhold. Mange statsvidenskabelige Studenter har Erhvervsarbejde under Studiet, og enten sluger Erhvervsarbejdet dem efterhaanden helt, eller det viser sig, at Kræfterne ikke slaar til til begge Dele. Det er min Erfaring som Censor ved Eksamen gennem en halv Snes Aar, at de allerfleste, der gennemfører Studiet, er dygtige Folk, veltrænede i økonomisk Tankegang og derfor brugbare paa mange Felter inden for det økonomiske Liv og inden for Administrationen.

Hvorledes er da Chancerne for den unge Kandidat? Ja, de maa for Tiden siges at være meget gunstige, og de har været det i en Aarrække. Det er endnu saadan, at Efterspørgslen langt overstiger Udbudet, og den unge, dygtige Kandidat kan

opleve, at tre-fire Arbejdsgivere slaas om ham, naar han forlader Eksamensbordet. For os, der i sin Tid gjorde et slidsomt Pionérarbejde for Anvendelsen af cand. polit.'er, er der maaske en vis Tilfredsstillelse i, at der nu kan skrives om et »cand. polit. Vælde« i Administrationen, selv om det er en grov Overdrivelse. Men denne Markedssituation er næppe varig. En stor Del af Efterspørgselen kommer fra den Del af den offentlige Administration, der med et mærkeligt Ord betegnes som »Kriseadministrationen«, og vil forsvinde med denne Administrations Afvikling.

At saa mange Kandidater knyttes til den offentlige Administration, skyldes dels det stigende Behov i Administrationen for Folk med økonomisk og social Uddannelse, men dels ogsaa, at selve Studiet i højere Grad disponerer Kandidaterne for samfundsmæssige Helhedsbetragtninger end for privatøkonomiske Interessesynspunkter.

Foruden fra den offentlige Administration, hvor Anvendelsesmulighederne for Nationaløkonomer langtfra er udtømt, kommer Efterspørgselen navnlig fra Erhvervsorganisationer, Brancheorganisationer, Pengeinstitutter og Forsikringselskaber. En Del anvender deres Evner og Kundskaber inden for Pressen. Derimod er Beskæftigelsen inden for det private Erhvervsliv i snævrere Forstand endnu forholdsvis ringe, men maa antages at ville stige, efterhaanden som Fagets Driftsøkonomi udbygges. I Betragtning af Nationaløkonomiens rivende Udvikling i den sidste Menneskealder og af Nationaløkonomernes stigende Anvendelse paa mange Felter føles det noget fattigt, at Kandidaterne kun i saa beskedent Omfang bidrager til den nationaløkonomiske Litteratur i Form af Artikler og Afhandlinger. Prisopgaver besvares sjældent, og nationaløkonomiske Doktordisputatser fremkommer kun med lange Mellemlum. Man skulde tro, at Kandidaternes praktiske Arbejde paa nye, tidligere uudforskede Omraader af det økonomiske Liv maatte give Impulser til Snesevis af Doktorafhandlinger.

Dette er sikkert ogsaa Tilfældet; men jeg tror, at en væsentlig Del af Forklaringen af Forholdet ligger — ikke i Mangel paa Stof eller Idéer — men i, at de dygtige Nationaløkonomer i praktisk Tjeneste er saa overbebyrdede med de Krav, deres Arbejde stiller til dem, at deres Arbejdsdag i Længde og Intensitet langt overskrider den saakaldte »travle Forretningsmand«. Meget værdifuldt litterært Arbejde fører sikkert ogsaa en mere anonym og bortgemt Tilværelse i Betænkninger, Motiver, Beretninger og lignende.

»Nationaløkonomerne er som sædvanlig uenige«, hedder det ofte maliciøst, naar et eller andet vigtigt økonomisk Spørgsmaal er fremme i den offentlige Debat. Denne Uenighed, som rigtigt nok ofte konstateres, hænger sikkert sammen med, at Nationaløkonomien ikke ejer et Sæt af faste Læresætninger med ubetinget Gyldighed — som egentlig Lov betegnes vel kun Greshams Lov — men opererer med *Tendenser*, hvis Styrke de enkelte Nationaløkonomer kan anslaa forskelligt: Een mener, at den ene Tendens vil være overvejende, en anden lægger Hovedvægten paa en anden Tendens; men Uenigheden hænger vel ogsaa sammen med Omskifteligheden i Fagets Genstand: det økonomiske Liv, og med, at Faget er ungt og i stadig Udvikling. Vi skal ikke være kede af Uenigheden. Den er Tegn paa Liv!

I hvert Fald forstaar vi dog hinanden. Blandt Aandens Arbejdere er vi *faglærte* Folk, omend vi vel næppe altid anses for at være det. Medens den, der uden Uddannelse fusker i Lægevidenskaben eller Lægekunsten regnes for Kvaksalver, og en Fusker i Juraens Kunst kaldes en Vinkelskriver, har vi karakteristisk nok ikke nogen tilsvarende Betegnelse for den Lægmand, der giver sin Mening tilkede om vort Fags Spørgsmaal. Dem kan alle tale med om. Og gør det med Frihed. Det staar naturligvis i Forbindelse med, at en Del af vort Fag beskæftiger sig med Spørgsmaal, der tillige er fremme i den aktuelle politiske Debat.

Skulde jeg paa denne Dag vove at frembære et Ønske for dansk Nationaløkonomis fremtidige Udvikling, maatte det blive, at den i højere Grad maa inddrage direkte Iagttagelse i sit Arbejdsfelt til Afløsning af mange — udtalte eller stiltiende — Forudsætninger, der synes fremkomne ved en Slags Introspektion. Endvidere vil jeg udtrykke en vis Skepsis over for *vidtdreven* Matematisering af Faget; det giver en tilsyneladende Exakthed i Resultaterne, der ofte dækker over Usikkerhed i Relation til Virkeligheden. Hermed skal jeg naturligvis ikke bestride, at det kan være morsomt at løse matematiske Opgaver; men det er en anden Sag.

For Fagets Udøvere — cand. polit.'erne — vil jeg ønske, at de maa kende deres Begrænsning — i den Forstand, at de ikke tror, de gaar ud fra Universitetet med et Sæt af »evige Sandheder« til ukritisk Anvendelse i alle Forhold, men erkender, at meget af det, de har lært, kun er brugbart under bestemte institutionelle Forudsætninger. Ændres disse institutionelle Forhold, maa andre »Sandheder« sættes i Stedet. Endvidere vil jeg ønske, at de, naar de skal udøve deres Fag som Kunst, maa være klar over, at der findes andre Former for Værdi end den økonomiske, og at de maa forstaa at tage tilbørligt Hensyn dertil.

For Universitetslærerne inden for Fakultetet, der samtidig skal varetage Forskning og Ungdommens Oplæring, vil jeg ønske bedre Arbejdsforhold end de nuværende. Hver Gang jeg besøger Aarhus Universitet og ser de veludstyrede Arbejdslokaler, der ved dette unge Universitet er til Raadighed for Universitetslærerne, selv for de alleryngste, tænker jeg med Beklagelse paa Forholdene ved vort gamle Universitet. Jeg ønsker, at der ved Siden af Undervisningen maa blive større Plads end nu for det Forskerarbejde, der skal føre dansk Nationaløkonomi fremad til Gavn for vort Samfund, at der maa blive større Raaderum for Udfoldelse af den skabende og ordnende Fantasi, der er den drivende Kraft i alle Videnskaber.

I Hundredeaaret for Oprettelsen af Statsvidenskabelig Eksamen, som vi i Dag festligholder, bringer jeg da en Lykønskning til Universitetet fra de mange Aargange af statsvidenskabelige Kandidater. Paa danske Nationaløkonomers og Statistikers Vegne takker jeg for, at Universitetet uden Adgangsbegrænsning har aabnet sine Porte for alle de Studenter, der mente, at dette Studium var deres Kald, uanset om de har haft en højere eller lavere Aarskarakter i Gymnastik til Studentereksamen.

I en Tid, hvor Aandsfriheden trues, ikke blot fra een, men fra flere Sider, ønsker vi for Københavns Universitet, at Respekten for Argumentet — og for dette alene — maa bevares, og at Lærefriheden ved Universitetet maa forblive uantastet.

Med sønlig Ærbødighed hilser vi paa denne Dag vor gamle, men evigunge alma mater, den hulde Moder, af hvis Skød vi er udgaaet, og bringer hende vor Hyldest med et: *vivat, crescat, floreat!*

NATIONALØKONOMISK FORENINGS GENERALFORSAMLING 1948.

Onsdag den 10. november 1948 afholdt foreningen sin årlige generalforsamling. Da formanden, nationalbankdirektør *C. V. Bramsnæs*, var forhindret i at være til stede, fungerede økonomidirektør *Holger Koed* som formand. Til dirigent valgtes direktør *Ebbe Groes*.

Økonomidirektør *Koed* udtalte mindeord over fhv. departementschef *Adolph Jensen*, som igennem en lang årrække havde beklædt tillidsposter inden for foreningen, og som ved 75-års jubilæet i 1947 var blevet udnævnt til æresmedlem.